

I. (VII.) yüzyılın sonlarına doğru Şemerdel b. Şureyk et-Temîmî'nin şiirleriyle av tasviri bağımsız hale gelmiştir. "Kad ağ-tedi" klişesiyle şafak vaktinde ava çıkıldığından söz edilmesi, avı avlama ameliyesi, avcıların av etini yemek için hazırlamaları gibi öğeler bu temadaki şiirlerin temel niteliklerini oluşturur. Bu nitelikler Şemerdel'de ve daha sonraki devirlerde yazılan tardiyelerde devam etmiştir. Söz konusu şiirlerin çoğunlukla recez bahrinde yazılması geleneği de Şemerdel'e kadar uzanır. Bu şairin avda kullanılan şahin ve av köpekleri hakkında birçok urcuzesi bulunmaktadır (Şevki Dayf, II, 395-396). Onun doğanla yaptığı avlanmayı ve doğanı tasvir ettiği on beyitlik "Sîniyye"si türün en mükemmel örneklerindedir (Abbas Mustafa es-Sâlihî, s. 239-240). Şemerdel'in çağdaşı Ebû'n-Necm el-İ'î'nin gizlenerek yaban eşiği avlamaya çalışan bir avcıyı, deve kuşu avlamaya çalışan bir atlı avcıyı tasvir etmesi gibi bazı av şiirleri mevcut olmakla birlikte şair bunlara bilinen klişeyle başlamamıştır. Yine bu dönemde Gaylân b. Hureys'e nisbet edilen iki av urcuzesinden biri Şemerdel'in bir şiirinin taklididir veya aktarım (rivayet) esnasında onun şiiriyle karıştırılmış olmalıdır.

II. (VIII.) yüzyılın sonlarına doğru Ebû Nüvâs ile birlikte av tasviri şiirleri divanlarda "bâbü't-tard, bâbü's-sayd" gibi başlıklar altında müstakil bölüm halinde yer almaya başlamıştır. Ebû Nüvâs otuzu kesin olan, diğerlerinin çoğunun da ona aidiyeti büyük ihtimalle kabul edilen, ekserisi recez vezninde yazılmış çok sayıda av şiiri bırakmış, bunlar divanında özel bölüm altında toplanmıştır. Uzunluğu bir ile üç düzine (on iki adet) mısra arasında değişen bu şiirlerde Ebû Nüvâs avlanma yolları ve aletleri, av köpekleri ve kuşları ile avlanan hayvanların tasvirine dair, önceki şairlerde görülmedik biçimde ayrıntılara girdiğinden bunlar av şiirlerinde yeni bir başlangıç kabul edilmiştir. Ebû Nüvâs özellikle avcı köpek tasvirlerinde en başarılı örnekleri vermiştir. Onun avcı köpeğin hızını, dişlerinin sivriligi ve keskinliği ile yırtıcılığını tasvir ettiği şiiri çok beğenilmiştir (Mecdi Vehbe – Kâmil el-Mühendis, s. 236). Ebû Nüvâs'ın tardiyelerinde "قد اغتدي... لئلا... يارب... أنعت" gibi başlangıç klişeleri ve son bölümlerinde çok defa avlanan hayvanların sayılması ve onlardan yemek hazırlanmasına dair tasvirler yer alır. Birçok tardiyesinde "ni'me'l-halîl" gibi avcı hayvanı öven kapanış klişelerine yer verilmiştir.

Ardında önemli miktarda tardiyât bırakan İbnü'l-Mu'tez (ö. 296/908) bu konu-

da Ebû Nüvâs'ın takipçisi olmuştur. Tardiyelerinin çoğu recez vezninde, altı kadedar başka vezinlerdedir. İbnü'l-Mu'tez'in sonuç klişelerine yer vermemesi, teşbih ve tasvirlerinin son derece parlak olması, yoğun bedîî sanatlarla örülü bulunmasından dolayı Ebû Nüvâs'tan farklı yanları olarak onun tardiyeleri türün en güzel örnekleri arasında sayılmıştır. İbnü'l-Mu'tez'in çağdaşı olan ve Ebû Nüvâs geleneğine daha az bağlı bulunan Nâşî el-Ekber'in Hilâl Nâcî tarafından derlenen divanında üç düzine avcılık şiiri yer alır. Bunların neredeyse yarısı recez dışındaki bahirlerde yazılmış olup geleneksel giriş klişeleriyle başlamakla birlikte sonuç klişesi ve yemek hazırlama kısmı bulunmaz. Bu tardiyeler genellikle av hayvanlarının tasvirinde yoğunlaşmıştır. Çöl vaşağı ile gelincik avlamak, gizlenip pusuya yatarak aslan avlamak Nâşî'de özgün sayılan öğelerdir.

IV. (X.) yüzyılda on yedi tardiyeye kaleme alan Küşâcım, bu tür şiirlerini seleflerinden farklı şekilde özet halinde bir değerlendirme veya bir sonuç klişesiyle bitirmiştir. Ayrıca onun *el-Meşâyid ve'l-meâtirid* (nşr. M. Es'ad Tales, Bağdad 1954), *en-Nüzeh* (Sezgin, III, 378) ve *el-Beyzere* (Küveyt 1985) adlı eserlerinde avcılık âdâbı, av araç ve gereçleri, avcı hayvan ve kuşlarla avlanan hayvanların nitelikleri, bu hayvanların hastalıkları ve tedavi şekilleri gibi bilimsel konular ele alınmıştır (*DİA*, XXVI, 579). Saneverî ile Serî er-Reffâ'da olduğu gibi bu dönemde ağla balık avlama üzerine şiirler yazılmıştır. Serî'den, biri "قد اغتدي" klişesiyle başlayan yarım düzine urcûze ile taviil bahrinde iki parça tardiyeye intikal etmiştir. Her ne kadar avcılık şiirleri VIII. (XIV.) yüzyıl ve sonrasına kadar yazılmaya devam etmişse de IV. (X.) asrın ikinci yarısından itibaren çok fazla gelişme kaydetmemiş, önemini nicelik bakımından da yitirmişti. Bu devrede türün en uzun ve tam örneği Ebû Firâs el-Hamdânî'nin, içinde muhtelif hayvanları tasvir ettiği 137 beyitlik urcuzesidir. Sonraki dönemde yazılan az miktardaki tardiyeye eskilerin taklididir.

Arap edebiyatında avcılığı bilimsel olarak inceleyen birçok eser kaleme alınmıştır. Küşâcım'ın anılan eserleriyle İbnü'l-Mu'tez'in *el-Cevârih ve's-şayd'ı*, Cehm b. Halef el-Mâzî'nin *Kitâbü'l-Cârih mine't-tayr'ı*, Ma'mer b. Müsennâ'nın *Kitâbü'l-Hamâm* ile Ebû Zeyd el-Ensârî, Asmaî, Ebû Hâtim es-Sicistânî, Hişâm b. İbrâhîm el-Kirmânî ve Sa'dân b. Mübârek'in *Kitâbü'l-Vuhûş* adlı eserleri bunlardan bazılarıdır. Osmanlı müelliflerinden Mîrim

Çelebî'nin *Münyetü's-şayyâdin*, Takyyüddin Hamza b. Abdullah en-Nâşîrî'nin *İntihâzü'l-fürâş fi's-şaydi ve'l-kanâş*, Abdülkâdir el-Fâkî'nin *Menâhicü's-sürûr ve'r-reşâd fi's-şaydi ve'l-cihâd* ve Ebû Bekir b. Yûsuf el-Kâsîmî'nin *el-Cevârih ve 'ulûmü'l-beyzere* adlı eserleri bu alanda yazılmış önemli kaynaklardır. Câhîz'in *Kitâbü'l-Hayevân'ı* da avcılıkla ilgili içerdiği şiirsel malzeme ve hayvanlar hakkında verdiği bilgilerle bu alanın en zengin eserlerinden sayılır. Günümüzde de konuyla ilgili çalışmalar yapılmış olup bazıları şunlardır: Abdülkâdir Hüseyin Emîn, *Şi'rü't-tard 'inde'l-'Arab* (Necf 1972); Abdurrahman Refet Paşa, *eş-Şayd 'inde'l-'Arab edevâtühü ve tûrukühü ve hayevânühü's-şâ'id ve'l-maşid* (Beyrut 1974); Abbas Mustafa es-Sâlihî, *eş-Şaydü ve't-tard fi's-şî'ri'l-'Arabî* (Beyrut 1402/1981).

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmus Tercümesi, I, 1196; Tâhîrülmevlevî, *Edebiyat Lügatı*, İstanbul 1973, s. 145-146; Sezgin, *GAS*, III, 378; Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul 1973, s. 86, 91; Şevki Dayf, *Târîhu'l-edeb*, II, 395-396; III, 229-230; Abbas Mustafa es-Sâlihî, *eş-Şayd ve't-tard fi's-şî'ri'l-'Arabî*, Beyrut 1402/1981, tür.yer.; Mecdi Vehbe – Kâmil el-Mühendis, *Mu'cemü'l-muştalahâti'l-'Arabîyye fi'l-luğa ve'l-edeb*, Beyrut 1984, s. 236; Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fi târihi'l-edebî'l-'Arabî: el-Edebü'l-kadîm*, Beyrut 1986, s. 711; Mişâl Âsî – Emîl Bedî' Ya'kûb, *el-Mu'cemü'l-mufaşşal fi'l-luğa ve'l-edeb*, Beyrut 1987, II, 792-793; G. R. Smith, "Hunting Poetry (tardiyât)", *Abbasid belles-lettres* (ed. J. Ashtiany v.dğr.), Cambridge 1990, s. 167-184; Arslan Tekin, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, İstanbul 1995, s. 578-579; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 2005, s. 219-222; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul 2007, s. 438; Halil Erdoğan Cengiz, "Divân Şiirinde Musammaatlar", *TDL*, sy. 415-417 (1986), s. 345-348; H. Ritter, "Ebû Nüvâs", *İA*, IV, 43; C. C. Torrey – [Ahmed Ateş], "İbnü'lmu'tez", *a.e.*, V/2, s. 869; T. Seidensticker, "Tardiyya", *EP*² (İng.), X, 223-224; Mehmet Sami Benli, "Küşâcım", *DİA*, XXVI, 579.

HÜSEYİN ELMALI

TAREF SERİYESİ

(سرية الطرف)

Hz. Peygamber'in

Zeyd b. Hârise kumandasında Benî Sa'lebe üzerine gönderdiği seriyye (6/627).

Müslümanlara karşı sürekli düşmanca davranan Arap kabilelerinden Gatafân'ın başlıca kollarından Benî Sa'lebe (b. Sa'd) üzerine 3. yılın Rebîülevvel ayında (Eylül 624) Züemer (Gatafân), 5. yılın Muharrem ayında (Haziran 626) Zâtürrikâ' adıyla bilinen iki gazve düzenlendi, ancak her iki

TAREF SERİYYESİ

gazvede de düşmanla karşılaşmadı ve sa-vaş olmadan döndü. 6. yılın Rebûlâhir ayında (Ağustos 627) Benî Sa'lebe mensupları Benî Muhârib ve Benî Enmâr'la birleşerek Medine yakınlarına kadar geldi. Gayeleri müslümanlara ait hayvanları yağmalamak ve Medine'ye saldırmaktı. Hz. Peygamber, Muhammed b. Mesleme'yi on kişilik bir grubun başında bu kabilelerin konakladığı bölgeye sevketti; fakat müfreze Medine'den yaklaşık 40 km. uzaklık-taki Zülkassa mevkiinde pusuya düşürül-dü ve Muhammed b. Mesleme hariç hep-si şehid edildi. Resûl-i Ekrem bu defa, Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı kırk kişilik bir kuvvet-ler aynı yılın Rebûlâhir ayının başlarında (Ağustos 627) Zülkassa'ya gönderdiyse de bedeviler kaçıp kurtuldu.

Taref (Tarif) Seriyyesi bu gelişmeler üze-rine düzenlendi. Benî Sa'lebe veya Zeyd b. Hârise Seriyyesi olarak da bilinen bu se-riyye Ebû Ubeyde'nin yarım kalan görevi-ni tamamlama amacını taşımaktaydı. Se-riyye 6. yılın Cemâziyelâhir ayında (Ekim-Kasım 627) Zeyd b. Hârise kumandasında sevk edildi. Bu seriyyenin cemâziyelevvel ayında (eylül-ekim) gönderildiği de rivayet edilir. Zeyd b. Hârise on beş kişilik bir bir-liğin başında, Benî Sa'lebe kabilesinin ko-nak yerlerinden Merâd yakınlarında Ma-hacce'de bulunan Nakare (Bakare) yolu üs-tünde Medine'ye yaklaşık 60 km. uzaklık-taki Taref adı verilen su başına geldi. An-cak Benî Sa'lebe kabilesi on beş kişilik kuv-veti büyük bir ordunun öncü birliği zannet-ti ve Hz. Peygamber'in büyük bir orduyla üzerlerine geldiğini düşünerek yurtlarını bırakıp kaçtı. Şarkiyatçı Caetani, Zeyd b. Hârise'nin askerleriyle beraber Sa'lebeoğul-larını ısrarla takip ettiğini söylüyorsa da bu iddia kaynaklardaki rivayetlerle uyuşma-maktadır. Kaynakların hepsi, düşman ka-bilesinin yurdunda çok sayıda deve ve ko-yunu ganimet olarak ele geçiren müslü-manların düşmanın peşine düşmeden ve herhangi bir çatışma olmadan Medine'ye yöneldiğini, bu sırada müslümanların az-lığını farkederek Sa'lebeoğullarının durumu anlayıp onları takip ettiğini, ancak müslü-manlara yetişemediğini zikreder. Dört gün süren bir seferin ardından müslümanlar Medine'ye döndü. Ele geçirilen ganimetten seriyyeye katılanların her birine ikişer deve veya yirmişer koyun verildi. Bu seriyye, müş-riklerin bundan sonra müslümanlara ait topraklarda rahat hareket edemeyecek-lerini göstermesi bakımından önemlidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Meğâzi*, II, 555; İbn Hişâm, *es-Sîre*², IV, 616; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 87; Belâzürî, *En-*

sâb, I, 377; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 641; Yâ-kût, *Mu'cemû'l-büldân* (Cüdfî), IV, 3; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II, 207; Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), III, 178; L. Caetani, *İslâm Ta-rîhi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1925, IV, 354-355; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), VI, 69-72; Ser-dar Özdemir, *H. Peygamber'in Seriyyeleri*, İs-tanbul 2001, s. 58-60; Elşad Mahmudov, *Sebeb ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Sa-vaşları* (doktora tezi, 2005), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 384-386; Hüseyin Algül, "Gatafân (Benî Gatafân)", *DA*, XIII, 400.

ELŞAD MAHMUDOV

TARGAN, Şerif Mehmet Muhittin

(1892-1967)

Ud virtüozu,
viyolonselist ve bestekâr.

21 Ocak 1892'de İstanbul'un Çamlıca semtinde doğdu. Babası Osmanlı Devleti'nin son Mekke emiri, Meclis-i A'yân ikinci reisi ve Evkaf nâzırlarından Ali Haydar Paşa, annesi Sabiha Hanım'dır. Hz. Pey-gamber'in 37. kuşaktan torunudur. Adın-daki Şerif kelimesi, aynı zamanda bu irtiba-tın ifadesidir. Üniversite yıllarına kadar özel dersler alarak öğrenimini sürdürdü. 1908'de Dârülfünun Hukuk Fakültesi ve bir yıl sonra Edebiyat Fakültesi'ne girdi ve her ikisinden de mezun oldu. 29 Ekim 1916 tarihinde babasının Mekke emirliğine ta-yini üzerine onunla birlikte Hicaz'a gitti ve bir süre Şam'da bulundu. I. Dünya Sava-şının ardından Şerif Hüseyin'in Osmanlı Devleti'ne karşı Arabistan'da başlattığı is-yana Şerif Muhittin'in babasının katılma-masından dolayı ailesi maddî ve mânevî büyük kayıplara uğradı. Türkiye Cumhuri-yeti kurulduktan sonra yeni sanat çevre-lerinden ilgi görmemesi yüzünden gittiği Amerika'da (1924) sekiz yıl kaldı. New York'ta geçirdiği bir ameliyat sonrası İstanbul'a döndü. Ancak bu defa da kendisine mü-sikiyle ilgili ciddi bir görev verilmeyince iki yıl sonra Irak hükümetinin davetiyle Bağ-dat'a gitti (1934) ve burada Doğu ve Ba-tı müzik bölümlerinin yer aldığı Bağdat Konservatuvarı'nı kurarak yönetimini üst-lendi, ayrıca ud ve viyolonsel dersleri ver-di. Ardından Güzel Sanatlar Akademisi ha-line getirilen bu kuruluşun tiyatro ve hey-kel bölümlerini açtı. 1948'de geçirdiği bir rahatsızlık sonucu İstanbul'a döndü. Aynı yıl Hüseyin Sadettin Arel'in istifasıyla bo-şalan İstanbul Belediye Konservatuvarı ilmi kurul başkanlığına getirildiyse de 1951'-de yine sağlık sebebiyle bu görevinden istifa etti. 8 Nisan 1950'de Safiye Ayla ile ev-lendi. Zarif ve mütevazî kişiliğiyle tanınan

Şerif Muhittin 13 Eylül 1967 tarihinde ve-fat etti ve Zincirlikuyu Asrî Mezarlığı'na defnedildi. Ağabeyi Şerif Abdülmecit Tar-gan da (ö. 1965) kemanî, viyolonselist ve piyanisttir.

Türk müziksinin Batılı anlamda yetiş-tirdiği en büyük ud virtüozu kabul edilen Targan'ın müzik kabiliyeti ailesi tarafın-dan küçük yaşlarda farkedilmesine rağmen derslerine engel olacağı endişesiyle bu dönemde düzenli müzik eğitimi ala-mamış, evlerinde düzenlenen haftalık mü-siki toplantıları sayesinde müzikle tanış-mıştır. Dört beş yaşlarında iken duyduğu melodileri piyanoda yalnız başına çalmaya gayret etmiş, on üç yaşlarına doğru gizli-ce ud çalışmıştır. Daha sonra ailesi müzik çalışmalarına izin vermiştir. Kendi ifade-sine göre müziğe ciddi olarak 1906 yılın-da amcası Ali Câbir Paşa'nın önerisiyle Be-yoğlu'nda Mösyö Riki'den aldığı viyolonsel dersleriyle başlamış, bu dersleri daha son-ra Klever ve Eringer Triyanon'la devam ettirmiştir. Nasor adlı bir hocadan solfej, İskori adlı bir müzisyenden viyolonsel, ar-moni ve piyano dersleri almış, İskori'nin 31 Mart olayları üzerine ortadan kaybolma-sıyla kendi kendine eğitimini sürdürmüş-tür. Bu arada Ali Rifat Bey'den (Çağatay) Türk müzikisi klasiklerinden önemli fasıl-lar, Rauf Yektâ Bey'den nazariyat, Zekâi-zâde Hâfız Ahmet Efendi'den (Irsoy) ma-kam ve usul öğrenmiştir.

Amerika'ya gittiğinin dördüncü günü pi-yanist ve bestekâr Leopold Godowsky'nin evinde ünlü keman sanatçılarının hazır bu-lunduğu bir toplantıda verdiği ud resitali onun için iyi bir referans olmuş, bu icra-tın ardından onun udunun İtalyan virtü-ozu Pagannini'nin kemaniyla aynı düzey-de sayıldığı şeklinde yorumlar yapılmıştır. Amerika'da kaldığı süre içerisinde Başkan Roosevelt'in oğlu Archibald'dan büyük yakınlık gören Şerif Muhittin'in ilk dört yılı sanatını ilerletme ve kendine bir çevre oluş-turma gayretiyle geçmiş, bu sırada Verdi Vasyer (veya Bedriş Vaşka) adlı müzisyenden aldığı viyolonsel dersleriyle kendini yetiştirmiştir. 13 Aralık 1928'de New York'un ünlü müzikholü Town Hall'de verdiği ud ve viyolonsel resitali müzik eleştirmenlerinin beğenisini kazanmış, daha sonra Boston, Detroit gibi pek çok şehirdeki resitaleri önemli birer sanat olayı şeklinde değeren-dirilmiştir. *New York Times*, *New York Herald Tribune*, *Sunday Telegraph*, *Musical America* gibi yayın organların-da Şerif Muhittin'in müziği hakkında yo-rumlar yayımlanmıştır.